

Österåker

Trädvårdsplan för Österåkers Kyrkogård

INNEHÅLL

Förord

Historik

Kulturhistorisk och biologisk värdebeskrivning

Skydd

Inventering

Slutsatser och Åtgärdsförslag

Statuskontroll av häckar och buskage

Bilaga 1 - Kvartersindelning

Bilaga 2 - Trädnumrering

Bilaga 3 - Bilder

FÖRORD

Denna inventering och trädplan för Österåkers kyrkogård är upprättad 2024 av RS Park & Trädgårdsteknik AB på uppdrag av Västra Vingåkers och Österåkers kyrkliga Samfällighet.

Syftet med denna inventering är att ta fram ett underlag för trädens fortsatta vård och behov av åtgärder.

Inventeringen och framtagning av trädplan har utförts av landskapsingenjör Richard Saxvold, som under mer än 20 år arbetat med träd i kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

KATRINEHOLM 2024-11-30

RICHARD SAXVOLD

RS PARK & TRÄDGÅRDSTEKNIK AB

Movägen 1

64149 Katrineholm

HISTORIK

Allmänt

En kyrkogård har säkerligen funnits här sedan den första delen av kyrkan uppfördes på 1100-talet. Exakt i vilken omfattning den har haft innan 1700-talet vet vi inte, men man kan på en skiss från 1731 se en muromgärdad kyrkogård med gravar och ett träd. På en karta från 1775 ser man kyrkogårdens omfattning då, vilket troligen är den omfattning den haft vid tiden för skissens uppkomst. På en annan karta över kyrkogården från 1868, ser det ut som om kyrkogården har utökats något söderut.

Skiss av Österåkers kyrka 1731

Karta över Österåkers kyrkogård 1775

En utvidgning mot nordost gjordes 1871 vilket idag omfattar kvarteren C och D. Troligtvis togs då trädkransen åt detta håll bort och en ny trädkrans av parklind planterades, vilket vi kan se på bilden nedan. Där kan vi också se att lönnar är planterade norr om kyrkan, vilka senare ersatts med parklindar,

Bild från öster, troligtvis sent 1800-tal

Karta över kyrkogården från 1868

På 1920- talet utökas kyrkogården söderut. Arkitekt för denna utvidgning var Ove Leijonhufvud. Arbetet med denna del ska enligt uppgift varit klart 1925. Hela detta nya kvarter omgärdades av en trädkrans av skogsalm, som ersatts av skogslönnar. Kvarteret kallas för Eriksbergskyrkogården. I samband med denna utvidgning uppfördes också gravkapellet, vilket ritades av samma arkitekt.

Flygbild över kyrkogården 1951

1951 påbörjades arbetet med att utöka kyrkogården öster ut, med vad som idag definieras som kvarter F och G. Invigning ska ha skett under allhelgonadagen 1953. Denna del av kyrkogården genomskärs av en allé av oxel. Oxel är också en del av trädkransen mot söder. I öster är trädkransen planterad med parklind.

Flygbild över kyrkogården från 1960

KULTURHISTORISK OCH BIOLOGISK VÄRDEBESKRIVNING

Träden vid våra kyrkogårdar är en mycket viktig del av vår gemensamma kulturmiljö, och ska värnas genom en kontinuerlig återplantering vart efter träd går ut för att kunna bevara dessa miljöer för framtida generationer.

Träden har även ett stort biologiskt värde, då det idag råder brist på död och ruttnande ved som många insekter lever i. Detta är således mycket viktigt att ta hänsyn till i samband med bedömningen huruvida ett träd ska fällas eller inte. En del skador kan således accepteras för att kunna bevara träd med död ved.

Trädkransen av skogslönn mot väster i kyrkogårdens äldsta delar är av högt kulturhistoriskt värde och bör värnas genom underhåll och komplettering. Även den blodbok som karakteriserar denna del av kyrkogården är av högt kulturhistoriskt värde.

Även kyrkogårdens utvidgning 1871 med parklindar som trädkrans, samt träden norr om kyrkan är av stort kulturhistoriskt värde.

Även om träden i den nya kyrkogården från 1950-talet inte är skyddade som kulturminne, är de av stort kulturhistoriskt intresse då de vittnar om denna tids kyrkogårdsarkitektur. Träden här är också skyddade av det generella biotopskyddet.

SKYDD

De skydd som finns för träden på kyrkogården presenteras nedan.

KYRKLIGA KULTURMINNEN

Alla delar av kyrkogården som är anlagda före 1940 är kyrkliga kulturminnen vilket bland annat innebär följande:

3 § Kyrkobyggnader som är uppförda och kyrkotomter som har tillkommit före utgången av år 1939 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen.

I Riksantikvarieämbetets vägledning för tillämpning av kulturminneslagen, Kyrkliga kulturminnen anges följande om kyrkotomter:

6.4.3 Åtgärder som alltid kräver tillstånd vid ändring av kyrkotomt

Till väsentlig ändring av kyrkotomter bör även räknas borttagande av växtlighet, exempelvis trädfällning samt borttagande av staket. Ändring av ytmaterial på gångstråk räknas också som väsentlig ändring liksom att tillfoga eller ändra fast konstnärlig utsmyckning. Även anläggande eller ändring av belysning räknas som väsentlig ändring. Andra ingrepp i kyrkotomt är uppförande av nya byggnader, anläggande av vägar eller väsentlig nyplantering av växtlighet.

BIOTOPSKYDD FÖR ÄDELLÖVSKOG, ALLÉER, VATTENDRAG

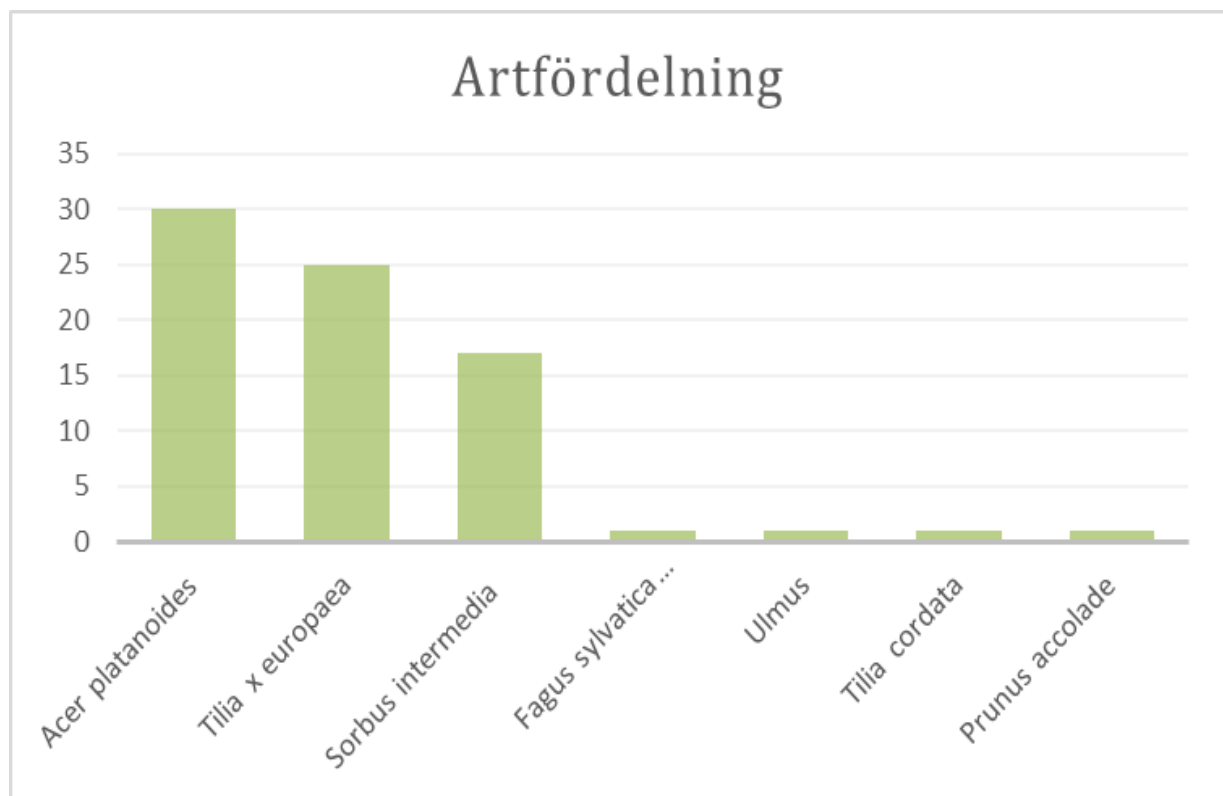
Trädkransen kan omfattas av det generella biotopskyddet i miljöbalken, då den klassas som en allé om det finns minst fem träd på rad utmed en väg eller i ett övrigt öppet landskap.

INVENTERING

Inventeringen har utförts vid flera olika tillfällen 2024, dels under april månad och dels under augusti månad. Vid det första tillfället i olövat tillstånd, och i lövat tillstånd vid det senare tillfället. Inventeringen är gjord enligt Standard för trädinventering i urban miljö 2.0.

Det totala antalet träd kyrkogården är idag 76 träd. Av dessa är 30 stycken lönnar, 25 parklindar, 17 oxlar, 1 blodbok, 1 skogslind, 1 japanskt körsbär samt en hybridalm

Träden är generellt i ett gott skick, men en del av de äldre träden behöver en del beskärningsinsatser så att kyrkogårdens besökare har en acceptabel säkerhet och för att träden skall kunna stå kvar och upplevas av besökare under ytterligare många år. På många av de yngre träden finns ett stort behov av uppbyggnadsbeskrning, framför allt avseende de yngre lönnarna.

Kvarter A-B

Kvarter A-B omfattar de äldsta delarna av kyrkogården där det troligen varit begravningsplats ända sedan kyrkan byggdes på 1100-talet och därav är hela denna del av kyrkogården skyddad enligt lagen om kyrkliga kulturminnen. Träden som omfattas i detta område är träd nr 43-56. Området avgränsas i väster och söder en trädkrans av lönnar. Det finns även en mycket pampig blodbok i mitten av kvarter A, vilket ger en mycket speciell karaktär till denna del av kyrkogården. Denna blodbok är av äldre bilder att döma planterad omkring 1930-talet. I kvarter B finns också ett yngre japanskt körsbär planterat.

En större förnygringsplantering har skett i den södra delen av kvarter B. Där har en äldre plantering av alm bytts ut till lönnar då dessa dött av almsjuka. Dessa almar var en del av en allé till gravkapellet i kyrkogården.

Träden i området är generellt i gott skick, men en del åtgärder i enlighet med inventeringen bör genomföras.

Kvarter C-D samt norr om kyrkan

Kvarter C-D tillkommer 1871 genom en utökning av kyrkogården mot nordost och således är även denna del av kyrkogården skyddad enligt lagen om kyrkliga kulturminnen. Träden som omfattas i detta område är träd nr 26-72 samt nr 76. Området avgränsas i öster och norr med en trädkrans av parklind. Det finns även en liten hybridalm planterad i kvarter D.

Viss kompletteringsplantering har skett i båda kvarteren. Dock behöver ytterligare komplettering ske för att trädkransen skall bli komplett.

Träden i området är generellt i gott skick, men en del åtgärder behöver utföras i enlighet med vad som beskrivs i inventeringen.

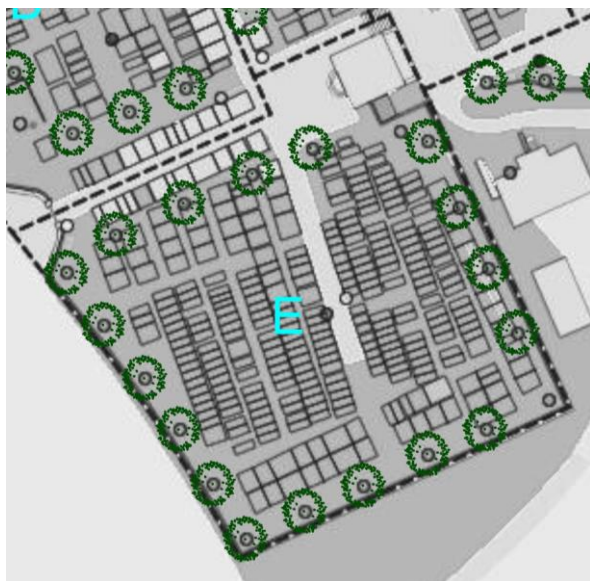

Kvarter E

Kvarter E tillkommer 1925 genom en utökning av kyrkogården söderut och således är även denna del av kyrkogården skyddad enligt lagen om kyrkliga kulturminnen. Träden som omfattas i detta område är träd nr 57-75. Området avgränsas runt om med en trädkrans av lönnar.

En stor nyplantering har skett här de senaste åren. Området planterades ursprungligen med alm, men på grund av almsjukan har man blivit tvungna att ersätta alla träd med nya lönnar.

Träden i området är generellt i stort behov av uppbyggnadsbeskrining.

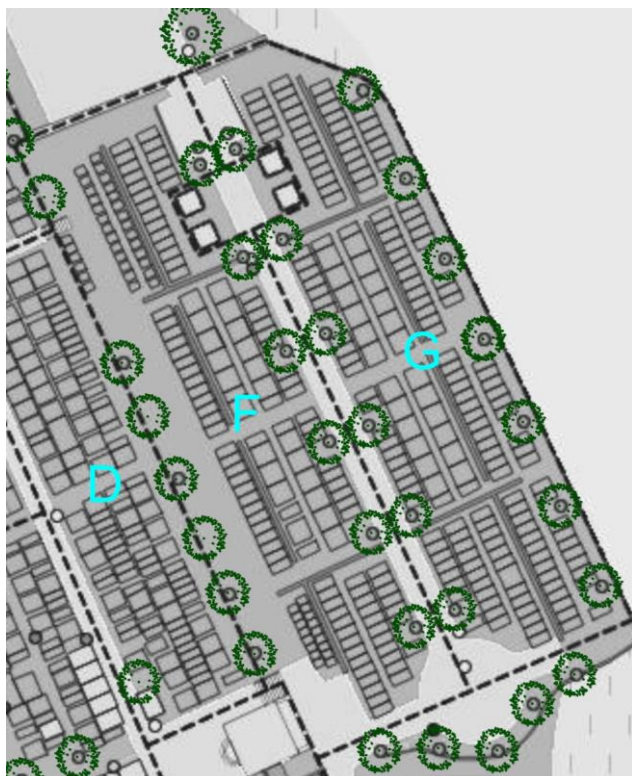

Kvarter F-G

Kvarter F-G börjar anläggas 1951 och invigs 1953. Detta skapade en utökning av kyrkogården nordost och således är denna del av kyrkogården inte skyddad enligt lagen om kyrkliga kulturminnen. Träden som omfattas i detta område är träd nr 1-25. Området genomsöks av en allé av oxlar och avgränsas i söder av en trädkrans av oxlar. Mot öster avgränsas området av en trädkrans av parklind.

Förutom att en av oxlarna i allén ersatts är i stort sett alla träd i detta område jämgamla. Troligtvis planterade i samband med anläggandet av dessa kvarter 1951-53

Träden i området är generellt i gott skick, men en del åtgärder behöver utföras i enlighet med vad som beskrivs i inventeringen.

Trädregister

NR	Trädart	Vitalitet	Skador	Risk	Åtgärd	Stam dia.	Övrigt
1	Tilia x europaea	2	2	2	uppstam	70	flerstammig
2	Sorbus intermedia	1	1	1	säk	65	
3	Sorbus intermedia	1	1	1	Säk	65	
4	Sorbus intermedia	1	1	1	Säk	65	
5	Sorbus intermedia	1	1	1	Säk	65	
6	Sorbus intermedia	1	1	1	Säk	65	
7	Sorbus intermedia	1	1	1	Säk	65	
8	Sorbus intermedia	1	1	1	Uppbygg	15	friställ
9	Sorbus intermedia	1	1	1	Säk	65	
10	Sorbus intermedia	1	1	1	säk	65	
11	Sorbus intermedia	1	1	1	säk	65	
12	Sorbus intermedia	1	1	1	säk	70	
13	Sorbus intermedia	1	1	1	säk	75	
14	Tilia x europaea	2	2	2	sele + uppstam + säk	70	flerstammig
15	Tilia x europaea	2	2	2	sele + uppstam + gallra	70	flerstammig
16	Tilia x europaea	2	2	2	avlasta + uppstam + säk	70	
17	Tilia x europaea	2	3	3	Uppstam + avlasta + krongallring	75	Spricka i huvudsta,
18	Tilia x europaea	2	2	2	sele + avlasta + uppstam	110	
19	Tilia x europaea	2	2	3	sele + stamskott	85	flerstammig med dålig infästning
20	Tilia x europaea	2	4	3	Uppstam + säk	75	
21	Sorbus intermedia	2	2	2	säk	75	
22	Sorbus intermedia	2	2	2	Säk	70	
23	Sorbus intermedia	2	2	2	Säk	70	
24	Sorbus intermedia	2	2	2	Säk	65	Svamp vid stambas, bör kontrolleras
25	Sorbus intermedia	2	2	2	säk	75	
26	Tilia x europaea	1	1	1	uppbygg	15	

27	Tilia x europaea	2	2	2	Uppstam + avlasta	65	
28	Tilia x europaea	1	1	1	uppbbygg	8	
29	Tilia x europaea	2	2	2		665	
30	Tilia x europaea	1	1	1	uppbbygg	12	
31	Tilia x europaea	2	2	2	säk	60	
32	Tilia x europaea	1	1	1	uppbbygg	8	
33	Tilia x europaea	1	1	1	uppbbygg	8	
34	Tilia x europaea	2	2	2	Säk + uppstam + avlasta	80	
35	Tilia x europaea	2	2	2	säk + uppstam	60	
36	Tilia x europaea	2	2	2	säk + uppstam	70	
37	Tilia x europaea	2	2	2	säk + uppstam	65	
38	Tilia x europaea	2	2	2	säk + uppstam	70	
39	Tilia x europaea	2	2	2	säk + uppstam	60	
40	Tilia x europaea	2	2	2	säk + uppstam	65	
41	Tilia x europaea	2	2	3	säk + uppstam	65	Löst hängande gren i kronan
42	Tilia x europaea	2	2	2	säk + uppstam	65	
43	Fagus sylvatica 'Purpurea'	2	3	3	säk + uppstam	110	
44	Acer platanoides	2	2	2	säk + uppstam	50	
45	Tilia cordata	2	2	2	säk + uppstam	40	
46	Acer platanoides	1	1	1	uppbbygg	16	
47	Acer platanoides	2	2	2	säk + uppstam	55	
48	Acer platanoides	2	2	2	säk	55	
49	Acer platanoides	1	1	1	uppbbygg	20	
50	Acer platanoides	3	3	3	fäll	80	spricka + röta i stam + löst hängande gren i kronan. Ersätts med ny skogslönn.
51	Acer platanoides	2	1	1	uppbbygg	10	
52	Acer platanoides	1	1	1	uppbbygg	12	
53	Prunus accolade	1	1	1	uppbbygg	12	
54	Acer platanoides	1	1	1	uppbbygg	12	
55	Acer platanoides	1	1	1	uppbbygg	10	
56	Acer platanoides	1	1	1	uppbbygg	15	
57	Acer platanoides	1	1	1	uppbbygg	20	
58	Acer platanoides	1	1	1	uppbbygg	10	

59	Acer platanoides	1	1	1	uppbygg	12	
60	Acer platanoides	1	1	1	uppbygg	15	
61	Acer platanoides	1	2	1	uppbygg	12	Stamskada
62	Acer platanoides	1	1	1	uppbygg	15	
63	Acer platanoides	1	1	1	uppbygg	12	
64	Acer platanoides	1	1	1	uppbygg	15	
65	Acer platanoides	1	1	1	uppbygg	12	
66	Acer platanoides	1	1	1	uppbygg	15	
67	Acer platanoides	1	1	1	uppbygg	10	
68	Acer platanoides	1	2	1	uppbygg	12	Sprickor
69	Acer platanoides	1	2	1	uppbygg	10	
70	Acer platanoides	1	2	1	uppbygg	12	
71	Acer platanoides	2	1	1	uppbygg	8	försvagad
72	Acer platanoides	2	1	1	uppbygg	15	stamskada
73	Acer platanoides	2	2	1	uppbygg	12	Sprickor
74	Acer platanoides	2	1	1	uppbygg	18	
75	Acer platanoides	2	1	1	uppbygg	12	
76	Ulmus	1	1	1	uppbygg	20	

Förklaringar till trädregistret

TRÄDART

Här anges trädets vetenskapliga namn.

VITALITET

1	God vitalitet.	Trädet kan ha skador, men tillväxten och övervallningen är ändå god. Tät krona med god skotttillväxt. Kronans ljusgenomsläpplighet: 0–10%
2	Måttlig vitalitet	Något begränsad tillväxt. Vitalitet 1-träd kan tidvis vara i denna vitalitetsnivå på grund av bland annat torka. Trädet bedöms kunna återhämta sig till 1-vitalitet. Kronans ljusgenomsläpplighet: 11–25%
3	Dålig vitalitet	Trädet har en dålig vitalitet med mycket begränsad chans till återhämtning utan genomgripande insatser. Kronans ljusgenomsläpplighet: 26–60%
4	Mycket dålig vitalitet	Trädet är i mycket dåligt skick, nästan dött. Kronans ljusgenomsläpplighet: 61–99%

Skador

1	Inga	Inga anmärkningsvärda skador finns.
2	Lindriga	Lindriga, mindre beskärningsskador, mindre rot-halsskador. Storleksmässigt ej överstigande 10 % av antingen stambasens omkrets, stammens omkrets eller kronans yta.
3	Måttliga	Måttliga, mindre områden som saknar bark in till veden, måttlig mängd döda grenar, mindre topp-röta, mindre rötangrepp. Storleksmässigt ej överstigande 25 % av antingen stambasen omkrets, stammens omkrets eller kronans yta.
4	Svåra	Svåra skador, exempelvis större rötangrepp, lossnande bark in till veden, stora döda grenar. Vid skador som ej uppvisar röta eller ihåligheter överstiger skadan 25 % av antingen stambasen omkrets, stammens omkrets eller kronans yta.

Risk

1	Låg risk	Trädet visar inga tecken på att riskera skada på person eller egendom under överskådlig tid. • Trädet visar inga tendenser till försvagning, riskfyllt växtsätt eller sjukdom som kan påverka trädets stabilitet. • Trädet är för litet för att kunna utgöra en risk.
2	Måttlig risk	Trädet kan innebära viss risk för egendom eller person. • Viss dieback. • Mindre grenar med invuxen bark. • Mindre bark-/stamskador. • Gles bladmassa. • Träd med mindre toppröta. • Mindre grenar med dålig infästning.
3	Hög risk	Trädet bör snarast åtgärdas för att hindra att en skada uppkommer på egendom eller person. Åtgärd rekommenderas inom 3–6 månader. • Mindre döda grenar över gator eller annan plats där de riskerar att träffa något/någon. • Ihålligheter på stam eller i krona som bedöms som riskabla för trädets stabilitet. • Större områden med invuxen bark. • Träd med större toppröta • Större grenar med dålig infästning.
4	Extrem risk	Trädet innebär direkt risk för egendom eller person. En omedelbar åtgärd bör genomföras. • Stora döda grenar över gator eller annan plats där de riskerar att träffa något/någon. • Större angrepp av röta vid stambasen. • Röta i större rötter. • Svampangrepp. • Lutande träd utan märkbar stabilisering. • Kombination av flera skador som tillsammans anses ge trädet en extrem risk för skadeuppkomst.

STAMDIA.

Anger trädets diameter i cm. Diametern mäts på det smalaste stället under 1,3 meter över marken

ÅTGÄRDER

Beskär – Trädet behöver beskäras för att få ett för trädarten typiskt utseende

Fäll - Trädet bör fällas.

Säk. - Trädet behöver av säkerhetsmässiga skäl beskäras. Oftast borttagning av torra grenar eller avlastning av tunga grenar

Uppbygg - En uppbyggnadsbeskärning är nödvändig för att trädet ska kunna utvecklas på ett bra sätt.

Uppstam – uppstamning av trädet bör utföras

Avlasta - Avlastningsbeskärning behöver utföras för att minska risken för att trädet bryts sönder

Gallra krona - Kronglesning behöver utföras

Sele - Dynamisk kronstabilisering behöver monteras på trädet

Knuthamlas – trädet skärs tillbaka till hamlingsknutor årligen

SVENSKA NAMN

Acer platanoides – skogslönn

Tilia x europaea - Parklind

Sorbus intermedia – oxel

Prunus accolade – japanskt körsbär

Ulmus – Hybridalm

Fagus sylvatica 'Purpurea' - Blodbok

SLUTSATSER OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Kvarter A-B

Det som framförallt ger en mycket speciell karaktär till kyrkogårdens äldsta kvarter är den stora blodbok som planterats vid en gravvård här och nu blivit ett imponerande karaktärsträd för denna plats. Detta har tillkommit som ett vådräd vid en gravvård, och är normalt sett inte ett träd man planterar i en kyrkogård. Trädet är i mycket gott skick och kan ge karaktär åt denna kyrkogård i flera sekler framöver. Det som behöver göras är en rensning av torra grenar samt viss uppstamning.

Trädkransen i väster med ett flertal äldre lönnar är mycket viktig för denna del av kyrkan, då det troligen är den bevarade delen av den första trädkransen vid kyrkan. En av lönnarna är dock i så dåligt skick att den behöver fällas och ersättas med en ny skogslönn, men i övrigt behövs bara en del underhållsåtgärder på de äldre träden. De yngre träden är i dock i behov av uppbyggnadsbeskränning.

I händelse av att den skogslind som smugit sig in i denna del av trädkransen behöver bytas ut ska den ersättas av skogslönn.

Vid behov av komplettering används förslagsvis E-material för att säkerställa att man får nya lönnar av korrekt proveniens. De nya träden bör åtminstone vara av kvalitén hst 12-14.

Kvarter C-D samt norr om kyrkan

Dessa kvarter som tillkommit i slutet av 1800-talet karakteriseras främst av sin trädkrans av äldre parklindar. Dessa är generellt i gott skick, men en del uppstamning och borttagning av torra grenar behöver utföras. Särskilt akut är det att träd nr 41 rensas på torra grenar, då det ligger en gren löst i kronan där man kan förmoda att många människor rör sig.

Den hybridalm som är planterad vid en gravvård i denna del av kyrkogården bör uppbyggnadsbeskras.

En del kompletteringar av träd har skett i denna del, men det finns fortfarande en del luckor som skulle behöva kompletteras. Vid komplettering används parklind av åtminstone kvalitén hst 12-14.

Kvarter E

Detta kvarter har tillkommit under 1920 talet. Idag ser området inte särskilt gammalt ut då alla träd behövt ersättas på grund av almsjukan. De lönnar som planterats som ersättning är i varierande kondition. En del är vid god vitalitet, medan en del har en svag vitalitet samt förhållandevis stora stamskador. Samtliga träd har ett behov av en korrekt uppbyggnadsbeskrning. På de av träden med svag vitalitet bör vitaliserande åtgärder utföras. De av träden med mest omfattande sprickbildning bör man överväga att ersätta med nya träd.

Kvarter F-G

Detta är det nyaste kvarteret i kyrkogården med en mycket väl genomarbetad arkitektur. Trädvalet i kvarteren med en mittaxel av oxel stämmer mycket väl med denna tids trädgårdsarkitektur. Oxlarna är i gott skick, men har ett behov av mindre uppstamning samt rensning av torra grenar i kronorna. Träd nr 24 har troligtvis drabbats av honungsskivling. För att vara helt säker bör ytterligare undersökningar göras. Ifall det är så bör trädet snarast fällas och stubben och rötter grävas bort, då denna svamp kan vara mycket smittsam och även attackera yngre träd.

Parklindarna mot öster är i ganska gott skick, med en bra vitalitet, men några träd har en sämre stabilitet som åtgärdas genom avlastning och sele. Uppstamning och rensning av torra grenar bör också utföras.

STATUSKONTROLL AV HÄCKAR OCH BUSKAGE

Kvarter A-B

Här finns en nyplanterad ligusterhäck utefter planterad som avgränsning mot vägen i öster. Den ser ut att vara i god kondition, vilket är att förvänta sig av en nyplanterad häck

Kvarter C-D samt norr om kyrkan

I detta område finns en häck av trubbhagtorn planterad mot vägen norr om kyrkan. Denna häck är i dålig kondition. Förslagsvis föryngringsbeskärs denna häck, samt kompletteras där behov finns. Viss jordförbättring kan också vara bra att utföra i samband med detta arbete.

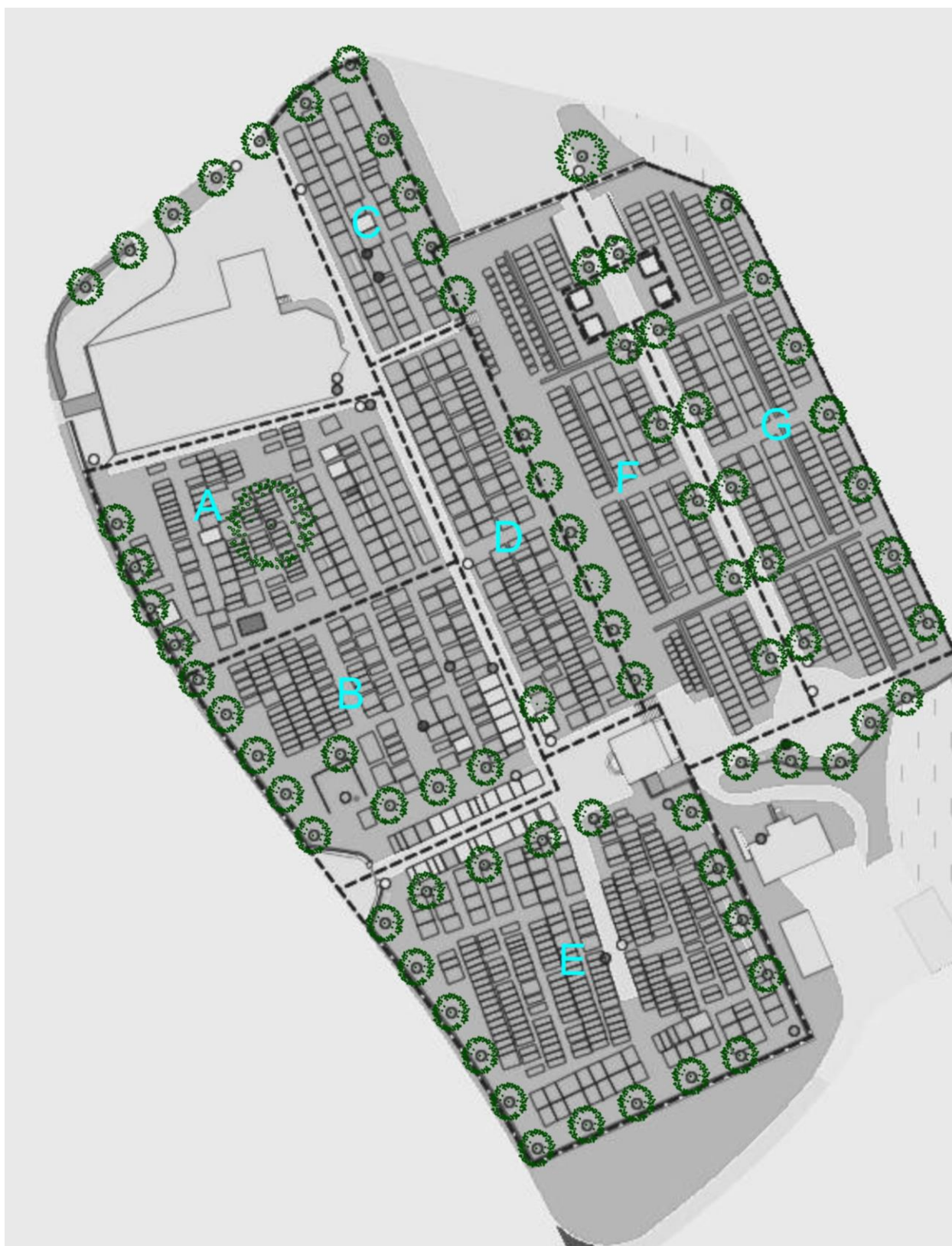
Kvarter E

Detta område omgärdas av en häck av sibirisk häckkaragan. Den är i ganska god kondition, men börjar glesna i nertill. Förslagsvis föryngringsbeskärs denna häck och kompletteringsplanteras vid behov, förutsatt att den inte är kraftigt angripen av mjöldagg. I så fall bör man överväga att ersätta häcken med en annan art.

Kvarter F-G

I området finns ligusterhäckar som har en god vitalitet. Inga åtgärder behövs, förutom att tänka på att bygga upp häckarna korrekt vartefter man släpper upp dem igen.

BILAGA I – KVARTERSINDELNING

BILAGA 2 – TRÄDNUMRERING

BILAGA 3 – BILDER

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

